

диякон Микола ГУНЬКО

У статті розглянуто основні принципи та критерії, які характеризують священниче служіння. А також крізь призму життя святителя Іоана Золотоустого вказано на велику відповідальність пастиря за свою паству перед Богом.

Ключові слова: Іоан Золотоустий, священство, служіння, паства, чесноти, подвиг.

deacon Mykola GUN'KO

THE IMPLEMENTATION OF RELIGIOUS SERVICE IN THE LIFE AND WORK OF SAINTS JOHN CHRYSOSTOM

The main principles and criteria of the priest ministration are considered in the article. The author points out the great shepherd's responsibility for his charge towards God – through John Chrysostom's life.

Key words: sanctifier John Chrysostom, priesthood, ministration, charge, gest, manering qualities.

ВТІЛЕННЯ СВЯЩЕНИЧОГО СЛУЖІННЯ У ЖИТТІ І ТВОРЧОСТІ СВЯТИТЕЛЯ ІОАНА ЗОЛОТОУСТОГО

Актуальність дослідження. У всі віки існування Христової Церкви священство вважалося одним із найважливіших і найскладніших служінь. Це і мучеництво, і подвижництво, і терпіння, і боротьба, і гоніння, і подвиг, а понад цим – величезна жертвна любов. Велика відповідальність покладається на того, хто приймає таїнство священства, і стає немов би між Богом і людьми, щоб Одному служити, а інших провадити до спасіння. Через це славне таїнство Церкви можна як спастися, так і загинути, тут завжди присутня небезпека. А тому питання прийняття людиною священного сану завжди було і буде актуальним у житті християнина.

Мета пропонованого дослідження обумовлена актуальністю обраної теми і є спробою дослідження основних принципів та умов священничого служіння, на які вказують нам приклад і слова настанов великого учителя Церкви святителя Іоана Золотоустого.

Вчення про священство у працях святителя Іоана Золотоустого вивчали багато дослідників його творчої спадщини. Серед них – П. А. Воронко, А. В. Круглов, О. В. Орлова, І. В. Попов. Зокрема П. А. Воронко

у своїй праці «Вчення святителя Іоана Золотоустого про пастирство», вивчаючи твори святителя, висвітлює основні думки Іоана Золотоустого, які вказують на основні чесноти, якими повинен володіти пастир, а також на відповідальність його служіння у Церкві Христовій; А. В. Круглов у своєму дослідженні «Життя святителя Іоана Золотоустого» проводить паралелі між вченням і особистим пастирським служінням святителя Іоана Золотоустого.

Дивлячись на життя і служіння святителя Іоана Золотоустого, опираючись на його вчення, бачимо всю складність священничого подвигу тих людей, які приймають духовний сан.

Мабуть, жоден із великих християнських подвижників не хотів приймати на себе високий сан священства, щоб цим самим не розірвати свій тісний зв'язок з Богом, який вони отримали у своїх аскетичних подвигах, крок за кроком піднімаючись духовною ліствицею до богопізнання і богоспілкування. Світ зі своїми спокусами завжди ставав для них перешкодою на шляху цього духовного сходження. А тому преподобні повертались із місць своїх подвигів до цього світу тільки після того, як Господь давав їм запевнення і гарантії, що цей союз з Ним ніколи не буде розірваний. Лише тоді, укріплені благодаттю Всесвятого Духа, вони приймали таїнство священства і, будучи добрими пастирями Христової Церкви, надалі намагались перебувати у тісному спілкуванні з Богом.

Цей принцип яскраво розкриває у своєму життєвому подвигу святитель Іоан Золотоустий. Для нього висвячення його у пресвітера, а згодом і на єпископа, було подією визначальною.

У часи святителя подібні випадки рукопокладень подвижників, які повертались з пустель, були досить частими. Церква потребувала достойних служителів, що відповідали цьому сану розумом і благочестям. Честь була велика, але вона надзвичайно вражала і тривожила Золотоустого. Він для того і пішов у пустиню, щоб на самоті спасти свою душу – віддалік від хвилювань і спокус світу цього. На своє виправдання і для утішення свого товариша, вже поставленого на єпископське служіння, святитель Іоан Золотоустий написав знамениту книгу «Шість слів про священство», в якій розкрив усю висоту і всі складнощі пастирського служіння. Ця книга стала назавжди необхідним керівництвом для всякого пастиря душ, і саме з неї черпали і дотепер черпають для себе духовну мужність і силу всі істинні пастирі, що правдиво навчають слова істини [4, с. 368–369].

«Священик, щоб його ніколи не покидав Дух Святий, і щоб він міг сказати: “Живу вже не я, а живе в мені Христос” (Гал. 2: 20),

повинен мати душу чистішу, ніж сонячне проміння», – так свідчить Іоан Золотоустий про ті необхідні умови для того, хто бажає стати на шлях священничого служіння. Заперечуючи святому Василю, святитель говорить «не про командування військом і не про земне царювання, а про справу, яка вимагає ангельських чеснот» [2, т. 1, кн. 2, с. 78–79].

Говорячи про тих, хто може бути достойним цього великого таїнства священства, Іоан Золотоустий опирається на Священне Писання, як на чітке керівництво для всякого пастиря і служителя церковного. І тут він зазначає: «Тож для священства необхідно вибрати такі душі, якими виявилися колись, з Божою благодаттю, тіла святих юнаків у вавилонській печі (Дан. 3: 22–46)» [2, т. 1, кн. 2, с. 41]. Тільки той священнослужитель може витерпіти всі випробовування та спокуси, з якими стикається на своєму шляху, хто має великі чесноти.

Священик має бути не тільки чистим через те, що сподобився такого великого служіння, але й досить розумним і досвідченим в усьому, знати життя не менше за тих, що живуть у світі, і бути вільним від усього більше, ніж ченці, що живуть у горах. «Корабель Церкви кидають постійні бурі. Ці бурі вриваються не тільки ззовні, але й зароджуються всередині. Це вимагає від священика надзвичайної пильності і старання» [2, т. 1, кн. 2, с. 82]. Усі ці різні дії направлені на досягнення єдиної мети – слави Божої і утвердження Церкви.

«Отже, обов'язок священика – нічого не залишати поза увагою, але після суворого нагляду за всім зі свого боку – вживати належних заходів, щоб його старання не виявилися даремними. І не тільки в цьому можна бачити труднощі у його діяльності, але й у приєднанні до Церкви тих членів, котрі від неї відпали. Стадо йде за своїм пастирем туди, куди він його поведе» [2, т. 1, кн. 2, с. 21]. Добрий пастир завжди йде попереду своєї пастви, вказуючи їй безпечний шлях і приводить на «добре пасовище», саме тому священик повинен настільки перевершувати всіх у чеснотах, щоб, йдучи попереду всіх, своїм прикладом приводити пасомих до Христа і в Його Церкву.

Пам'ятаючи слова апостола Павла, сказані у Посланні до Тимофія, що «коли хто єпископства бажає, доброго діла бажає» (1 Тим. 3: 1), Іоан Золотоустий вказує, що єпископство – це насамперед діло, а отже, праця, яка потребує чималих зусиль і величезних подвигів. Святитель повторює за апостолом ті самі важливі ознаки і критерії, якими повинен володіти той, хто приступає до звершення священнодій. Усі ці якості коре-

нем мають любов, без якої взагалі неможливе християнське життя. Саме з любові випливає велика відповідальність пастиря за ввірену йому Богом паству. Тому він і зазначає: «Отже, якби всі прагнули архієрейства як обов'язку піклуватися про інших, то ніхто не зважився б швидко прийняти його. А то ми ганяємося за ним так само, як за світськими посадами. Через те, щоби бути у славі, щоби досягти почестей у людей, ми гинемо перед очима Божими. І яка користь від почесті? Адже абсолютно доведено, що вона – ніщо! Коли ти дуже забажаєш священства, то протистав йому геєну, протистав звіт, який там потрібно дати, протистав спокійне життя, протистав ступінь покарання. Якщо ти згрішиш просто як людина, ти не знаєш нічого такого. А коли згрішиш будучи священником, – ти загинув» [2, т. 9, кн. 1, с. 43].

Прикладом доброго священничого служіння є самі апостоли. Ніхто не казав про них, що вони перелюбники, нечестивці і користолюбці тому, що вони вели бездоганне життя, доводили, що їхнє життя – на небесах. Так і всякий священник повинен жити бездоганно, і тоді і про нього ніхто не стане погано говорити, хоч би це був ворог або невірний. Але і серед апостолів був такий, який, отримавши високу честь апостольства, став зрадником Самого Бога.

Показуючи злий приклад Іуди, Золотоустий застерігає священників такими словами: «Бог вибрав Іуду, приєднав його до лику святих Христових учеників і дарував йому разом з іншими апостольську гідність, і навіть доручив йому дещо більше за інших – розпоряджатися грошима. І що ж? Коли він зневажив те й інше: Того, Кого мав проповідувати, зрадив; те, чим було доручено йому розпоряджатися задля блага, використовував для зла, – то чи unikнув кари? Цим він тільки збільшив своє покарання, і цілком справедливо. Бо даровану Богом перевагу необхідно використовувати не для образи Бога, а для ще більш щирого служіння Йому» [2, т. 1, кн. 2, с. 56].

Про висоту священничого служіння Золотоустий не просто говорить гарні слова, а підтверджує їх своїм особистим життєвим подвигом. Часто йому доводилось відвідувати хворих і втішати тих, хто помирає, допомагати бідним і вишукувати засоби на їхнє утримання. Це – важка праця, що вимагає повного самозречення і любові, але разом з тим вона була найкращою школою для утвердження у християнському благочесті. У пустелі святитель перш за все піклувався про спасіння власної душі і не бачив усіх немочей і бід, що обтяжують людство.

Священниче служіння поставило його в середовище діяльного життя і відкрило перед його очима увесь цей світ, повний сліз і страждань. Він був пастирем, який мав достатньо мужності і ревності, щоб боротися із množеством всяких перешкод на шляху до істинного християнського життя [4, с. 373].

Розуміючи всю складність своєї справи, святий говорить: «Я боюся, щоб, отримавши Христове стадо здоровим і сильним, через неухважність не завдати йому шкоди і цим не прогнівити Бога, Котрий так полюбив його, що ради його відкупу і спасіння віддав Самого Себе» [2, т. 1, кн. 2, с. 22]. А в іншому місці він додає: «Не думаю, щоби серед священників було багато таких, які спасаються. Навпаки, набагато більше тих, які гинуть, і саме тому, що ця справа вимагає великої душі» [2, т. 9, кн. 1, с. 42].

Святий суворо виправляв свою паству, тому що любив її; і вона смиренно зносила його справедливі докори, тому що і сама любила його. Це були двоє друзів, поєднаних між собою нерозривними узами любові і відданості. Це була свята, серйозна і глибока любов від щирого серця [4, с. 389].

З якою нелицемірною щирістю звучать його слова: «О, якби завжди бути з вами! А втім, я завжди з вами якщо не тілом, то силою любові, бо для мене немає іншого життя, крім вас, і турботи про ваше спасіння. Як хлібороб тільки й піклується про насіння і посіви, керманіч – про хвилі та пристані, так проповідник – про слухачів та їхні успіхи, як і я тепер. Тому і ношу всіх вас у пам'яті моїй не тільки тут, але й вдома. Хоч кількість народу і велика, а розміри мого серця малі, зате любов велика, і “вам не тісно в нас” (2 Кор. 6: 12). А що далі, того вже не скажу, бо і нам не тісно у вас» [2, т. 2, кн. 1, с. 123].

Більше трьохсот двадцяти днів у році ми вимовляємо ім'я святого Іоана Золотоустого, тому що саме таку кількість разів упродовж року звершуємо укладену ним Божественну літургію. Це означає, що стільки ж разів ми приходимо до нього з надією на те, що його молитвами Христос Господь допоможе і нам виконувати християнські обов'язки, завдяки чому освятити свої душі і тіла, обожити себе і перебувати в небесних оселях райських [7, с. 10].

Отже, підводячи підсумки, знову скажемо словами святого: «Священники є для нас тими мужами, яким доручено духовне народження і відродження через Хрещення. Через них ми одяглися у Христа, поховані разом із Сином Божим і стаємо членами цієї блаженної Глави. Тому ми повинні не тільки відчувати страх перед ними більше, ніж перед володарями і царя-

ми, а вшановувати їх більше, ніж своїх батьків. Вони народили нас “від крові і від похоті плотської” (Ін. 1: 13), а ці є співучасниками нашого народження від Бога, щасливої вічності, істинної волі і благодатного усиновлення» [2, т. 1, кн. 1, с. 31].

1. Біблія: Книги Священного Писання Старого та Нового Завіту. – К.: Видання Київської Патріархії Української Православної Церкви Київського Патріархату, 2004. – 1407, [8] с.
2. Іоан Золотоустий, свт. Повне зібрання творінь / під ред. Святійшого Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета (Денисенка); [пер. прот. Михайла Марусяка]. – К.: Видавничий відділ УПЦ Київського Патріархату, 2010. – Т. I–XII.
3. Воронко П. А. Учение Святителя Иоанна Златоуста о пастырстве: дип. роб. – Дзержинский, 2003. – 70 с.
4. Крестный путь Иоанна Златоуста / сост. Орлова О. В. – М.: Адрес-Пресс, 2002. – 400 с.
5. Круглов А. В. Жизнь Святителя Иоанна Златоуста. – СПб., 2001. – 270 с.
6. Попов И. Святый Иоанн Златоуст и его враги (Ум. 14 сент. 407 г. — 14 сент. 1907 г.). – СПб.: Аксион эстин, 2009. – 98 с.
7. Святый Іван Золотоустий – великий святий і вчитель Церкви Христової: матеріали богословської науково-практичної конференції, присвяченої 1600-літтю блаженної кончини святиителя Івана Золотоустого ; [упоряд. Рожко В. Є.]. – Луцьк: Волинська книга, 2007. – 72 с.